



KOMMUNREVISIONEN
ÖSTERSUND

REVISIONSRAPPORT

GRANSKNING AV Kommunens arbete med hot och våld mot förtroende- valda



SAMMANFATTNING

På uppdrag av de förtroendevalda revisorerna har revisionskontoret genomfört en granskning avseende kommunens arbete med hot och våld mot förtroendevalda.

Från och med den 1 juli 2025 har kommuner och regioner ett tydligare ansvar för trygghet och säkerhet för förtroendevalda. Kraven innebär att kommuner ska vidta alla nödvändiga åtgärder för att skydda vissa hel- och deltidssarvoderade förtroendevalda (de som fullgör ett förtroendeuppdrag på heltid eller betydande del av heltid), genom att eliminera risker för ohälsa och olycksfall till följd av hot och våld. Dessutom förutsätter lagen att kommuner och regioner säkerställer att de förtroendevalda får nödvändig utbildning för att undgå risker med hot och våld.

Av de förtroendevalda som besvarat den enkät som skickats ut i samband med denna granskning uppger 21 procent att de har blivit utsatt för hot, våld eller trakasserier på grund av sitt politiska uppdrag under mandatperioden 2022-2026. Det är en något lägre andel utsatta jämfört med vad som framkom i politikernas trygghetsundersökning under 2024 (25,4%). Allra vanligast är att de förtroendevalda i Östersund blivit utsatt för kränkande kommentar eller trakasserier. I några fall har också hot om våld förekommit liksom skadegörelse och fysiskt våld.

Vår sammanfattande bedömning är att kommunstyrelsen i huvudsak har säkerställt ändamålsenliga rutiner och en tydlig ansvarsfördelning för att förebygga, hantera och följa upp hot och våld mot förtroendevalda. Det finns en uppdaterad rutin som innehåller flera centrala delar i arbetet med att hantera och förebygga hot och våld mot förtroendevalda. Rutinen är väl känd bland de förtroendevalda men ännu inte fullt implementerad. Vi har bland annat identifierat brister gällande ansvarsfördelningen som formellt är tydliggjord men där vi menar att kommunens rutin kan uppfattas som att de politiska partierna får en stor del av det ansvar som enligt lagstiftningen åligger kommunen. Det är också en brist att flera av de förtroendevalda inte genomgått utbildning trots att kommunen erbjuder det.

Rutinen mot hot, hat och våld mot förtroendevalda har nyligen uppdaterats, vi betonar vikten av att kommunstyrelsen säkerställer att rutinen implementeras i verksamheten.

Vi rekommenderar kommunstyrelsen att:

- *Ta huvudansvar för att säkerställa tillräckliga åtgärder för att förebygga att vissa förtroendevalda utsätts för ohälsa eller olycksfall till följd av hot och våld.*
- *Följa upp och verkar för att förtroendevalda genomför de utbildningar som erbjuds.*
- *Säkerställa att det finns rutiner som innebär att eventuella nya gruppledare informeras om arbetsuppgifter gällande hot och våld mot förtroendevalda.*
- *Säkerställa att tjänstepersoner som arbetar nära politiker löpande får information om rutinen så att det blir väl känt hur och av vem incidenter ska hanteras.*

Innehållsförteckning

SAMMANFATTNING.....	2
1 INLEDNING	4
1.1 BAKGRUND TILL UPPDRAGET	4
1.2 SYFTE OCH REVISIONSFRÅGOR	4
1.3 AVGRÄNSNING	4
1.4 REVISIONSKRITERIER	4
1.5 ANSVARIG STYRELSE/NÄMND.....	4
1.6 METOD	5
2 HOT OCH VÅLD MOT FÖRTROENDEVALDA I SVERIGE.....	6
2.1 POLITIKERNAS TRYGGHETSUNDERSÖKNING	6
2.2 LAGFÖRÄNDRING	6
2.3 FÖRSTUDIE GÄLLANDE FÖREKOMSTEN INOM ÖSTERSUNDS KOMMUN	6
3 RESULTAT AV GRANSKNINGEN	7
3.1 FÖREKOMSTEN AV HOT, VÅLD OCH TRAKASSERIER	7
3.2 RIKTLINJER	7
3.3 ANSVARSFÖRDELNING	8
3.4 INFORMATION OCH UTBILDNING	9
3.5 RUTINER OCH ARBETSSÄTT FÖR ATT HANTERA INCIDENTER	12
3.6 UPPFÖLJNING OCH FÖRBÄTTRINGSARBETE.....	13
3.7 SAMLAD BEDÖMNING OCH REKOMMENDATIONER	15
3.7.1 Svar på revisionsfrågorna	15

1 INLEDNING

1.1 BAKGRUND TILL UPPDRAGET

En betydande andel av förtroendevalda i kommuner utsätts för trakasserier, hot eller våld. I samband med politikernas trygghetsundersökning (BRÅ) uppgav 25,4 procent av de svarande att de blev utsatta för någon form av hot, trakasserier, våld, skadegörelse eller stöld under 2024. Kommuner och regioner har nyligen fått ett tydligare ansvar för trygghet och säkerhet för förtroendevalda genom ett tillägg i kommunallagen. Dessutom förutsätter lagen att kommuner och regioner säkerställer att de förtroendevalda får nödvändig utbildning för att kunna undvika risker. Eftersom 2026 är ett valår ökar sannolikheten dessutom ytterligare att förtroendevalda utsätts för hot eller våld.

Kommunens revisorer har i sin riskanalys bedömt att det finns risk för att trakasserier, hot och våld påverkar förtroendevalda personligen men också de förtroendevaldas arbete. Trakasserier, hot och våld kan påverka hur förtroendevalda agerar i sitt uppdrag samt leda till avhopp och minskat politiskt engagemang, vilket i förlängningen riskerar att försvaga den demokratiska processen i kommunen.

Granskningen ingår i den fastställda revisionsplanen för 2026.

1.2 SYFTE OCH REVISIONSFRÅGOR

Granskningens syfte är att bedöma om kommunen har ändamålsenliga rutiner och en tydlig ansvarsfördelning för att förebygga, hantera och följa upp hot och våld mot förtroendevalda.

Granskningen ska besvara följande revisionsfrågor:

- Finns ändamålsenliga riktlinjer för att förebygga och hantera hot och våld mot förtroendevalda?
- Är ansvarsfördelningen inom området tydlig?
- Säkerställs att förtroendevalda får nödvändig information och utbildning?
- Finns ändamålsenliga rutiner och arbetssätt för att hantera incidenter?
- Säkerställs en strukturerad uppföljning av arbetet som möjliggör ett systematiskt förbättringsarbete?

1.3 AVGRÄNSNING

Granskningen är avgränsad till 2026.

1.4 REVISIONSKRITERIER

Vår bedömning har utgått från:

- Kommunallagen (2017:725)
- Brottsbalken (1962:700)
- Kommunens interna styrdokument

1.5 ANSVARIG STYRELSE/NÄMND

Ansvarig nämnd är kommunstyrelsen, tekniska nämnden, barn- och utbildningsnämnden, kultur- och fritidsnämnden, vård- och omsorgsnämnden, social- och arbetsmarknadsnämnden, miljö- och samhällsnämnden.

1.6 METOD

Följande funktioner har intervjuats:

- Trygghetssamordnare, enhet säkerhet och beredskap kommunledningsförvaltningen
- Gruppledare för Socialdemokraterna, Centerpartiet samt Miljöpartiet.

En enkät har skickats ut till ordinarie ledamöter och ersättare i kommunfullmäktige, kommunstyrelsen, barn- och utbildningsnämnden, kultur- och fritidsnämnden, tekniska nämnden, miljö- och samhällsnämnden, social- och arbetsmarknadsnämnden samt vård- och omsorgsnämnden. Frågorna har delvis utgått från den enkät som skickades ut i samband med förstudien 2020. Enkäten har varit utskickad under perioden 30 april till 17 maj 2026, frågorna har berört innevarande mandatperiod 2022-2026. Under perioden har 2 påminnelser skickats ut samt ett mail till partiernas gruppledare om att uppmana ledamöter att besvara enkäten. Enkäten har skickats ut till ca 143 personer varav 53 har besvarat enkäten, det innebär en svarsfrekvens på ca 37 procent. 5 frågor har varit specifikt riktade till de som uppgett att de är gruppledare. Det är 6 som har uppgett att de är gruppledare. Bilaga 1 innehåller utskickade enkätfrågor och missivbrev.

Berörda uppgiftslämnare och verksamhetsansvariga har givits möjlighet att faktagranska lämnade uppgifter som finns med i revisionsrapporten. Kvalitetssäkring av att rapporten håller erforderlig kvalitet och standard utifrån Skyrevs rekommendationer har genomförts i enlighet med Revisionskontorets rutiner.

2 HOT OCH VÅLD MOT FÖRTROENDEVALDA I SVERIGE

2.1 POLITIKERNAS TRYGGHETSUNDERSÖKNING

Politikernas trygghetsundersökning¹ visar att 25,4 procent av de förtroendevalda blev utsatta för någon typ av hot, våld, trakasserier eller skadegörelse under 2024. Samtidigt är utsattheten betydligt större bland förtroendevalda i riksdagen (64,5 %) än i kommunfullmäktige (25 %) och regionfullmäktige (31,4 %). Utsattheten är dessutom betydligt större bland de som har en ordförandepost jämfört med de som har andra poster. På samma sätt är heltidspolitiker mer utsatta jämfört med de som utövar uppdraget på deltid eller på sin fritid. Undersökningen visar också att det finns skillnader i utsatthet mellan olika politiska partier. Andelen utsatta under 2024 var störst inom Miljöpartiet (33,1 %) och minst inom Centerpartiet (19,9 %).

Undersökningen visar att det är relativt få händelser (16,5 %) som polisanmäls. De utsatta som inte polisanmält händelsen uppgav oftast att de inte trodde att det skulle leda till något. Många såg också händelsen som en del av uppdraget som förtroendevald eller som en småsak eller bagatell.

2.2 LAGFÖRÄNDRING

Från och med den 1 juli 2025 har kommuner och regioner ett tydligare ansvar för trygghet och säkerhet för förtroendevalda. Genom ett tillägg i kommunallagen 4 kap 18 a § åläggs kommuner och regioner att vidta alla nödvändiga åtgärder för att skydda vissa hel- och deltidsarvoderade förtroendevalda (de som fullgör ett förtroendeuppdrag på heltid eller betydande del av heltid (40%)), genom att eliminera risker för ohälsa och olycksfall till följd av hot och våld. Dessutom förutsätter lagen att kommuner och regioner förvissas sig om att vissa förtroendevalda får nödvändig utbildning för att undgå risker med hot och våld.

2.3 FÖRSTUDIE GÄLLANDE FÖREKOMSTEN INOM ÖSTERSUNDS KOMMUN

Revisionen gjorde en förstudie avseende förekomsten av hot, våld och trakasserier mot förtroendevalda politiker år 2020. I förstudien genomfördes en enkätundersökning bestående av 13 frågor som skickades till ordinarie ledamöter i Östersunds kommuns politiska organ.

Det framkom av undersökningen att hot, trakasserier och våld förekom mot förtroendevalda i Östersunds kommun. Det vanligaste sättet att bli utsatt var i sociala medier följt av att bli utsatt via brev/mail eller sms. Det hade även förekommit att person utsatts i anslutning till det egna hemmet, i samband med förtroendeuppdrag, per telefon, på stan och i ledartext.

Det vanliga var, enligt undersökningen, att hot och trakasserier skedde skriftligt eller verbalt men det hade även förekommit fysiskt våld. Det var fler kvinnor än män som kände oro för att bli utsatt. Oron för att bli utsatt verkade dock sjunka med stigande ålder för både kvinnor och män.

I samband med förstudien lämnades två rekommendationer. En rekommendation handlade om att det skulle vidtas åtgärder för att informera om vilka rutiner som fanns för hur hot, våld och trakasserier mot förtroendevalda skulle hanteras. Bakgrunden till rekommendationen var att mer än hälften hade svarat att de inte kände till eller visste om det inom kommunen fanns rutiner för detta. Dessutom rekommenderades att det

¹ Brottsförebyggande rådet (BRÅ) 2025

kontinuerligt skulle anordnas utbildningar för förtroendevalda där rutiner och tillvägagångssätt för att hantera hot, våld och trakasserier borde ingå. Det var i samband med förstudien endast 18 % som uppgav att de genomgått utbildning.

3 RESULTAT AV GRANSKNINGEN

3.1 FÖREKOMSTEN AV HOT, VÅLD OCH TRAKASSERIER

Av de förtroendevalda som besvarat enkäten som skickats ut i samband med denna granskning uppger 21 procent att de har blivit utsatt för hot, våld eller trakasserier på grund av sitt politiska uppdrag under mandatperioden 2022-2026. Det är en något lägre andel utsatta jämfört med vad som framkom i politikernas trygghetsundersökning under 2024 (25,4%). Allra vanligast är att de förtroendevalda blivit utsatt för kränkande kommentar eller trakasserier. I några fall har också hot om våld förekommit liksom skadegörelse och fysiskt våld. Det vanligaste sättet är att bli utsatt via sociala medier/internetforum, vilket överensstämmer med förstudiens resultat. Det har också hänt att förtroendevalda har blivit utsatta under ett sammanträde, per brev/mail/sms, under kampanjarbete och i anslutning till sitt hem. Politisk tillhörighet följt av ett politiskt beslut eller uttalande är vad som framför allt uppges på frågan om vad händelserna har utgått från. Även "direkt personrelaterat" och "kön" framhålls.

De förtroendevalda har framför allt blivit utsatta av "medborgare i allmänhet", följt av "medborgare med koppling till den verksamhet där jag är förtroendevald". Några har också blivit utsatta av politiker eller tjänsteperson inom organisationen.

3.2 RIKTLINJER

Revisionsfråga: Finns ändamålsenliga riktlinjer för att förebygga och hantera hot och våld mot förtroendevalda?

En rutin för hot, hat och våld mot förtroendevalda antogs 2021². Rutinen uppdaterades av kommunfullmäktige i februari 2026, utifrån det tillägg som gjordes i kommunallagen 2025. Tillägget i kommunallagen ålägger kommuner att vidta nödvändiga åtgärder för att skydda vissa hel- och deltidsarvoderade förtroendevalda, genom att eliminera risker för ohälsa och olycksfall till följd av hot och våld. Det framgår av rutinens syfte att den är tänkt att utgöra ett stöd och en vägledning för kommunens förtroendevalda för att öka tryggheten vid utförandet av offentliga förtroendeuppdrag. Rutinen gäller, till skillnad från lagens krav, alla förtroendevalda i Östersunds kommun samt politiska sekreterare.

Enligt uppgift uppdaterades rutinen utifrån tre områden; att säkerställa att politiker får utbildning i hot och våld, att händelser ska rapporteras som avvikelser och att säkerställa ett mer systematiskt och förebyggande arbete med hot och våld mot förtroendevalda.

Rutinen innehåller bland annat följande:

- Ansvarsfördelning mellan kommun, de politiska partierna och polismyndigheten
- Hur en inträffad händelse ska hanteras
- Åtgärder före, under och efter en akut hot- eller våldssituation
- Åtgärder vid icke akuta situationer

² Rutin mot hot, hat och våld för förtroendevalda i Östersunds kommun, Dnr KS 00642-2025.

- Information om polisanmälan
- Systematiskt förebyggande arbete, såsom utbildning, dokumentation av incidenter och information om checklistor.

Enligt rutinen är det partiernas gruppleddare som ska säkerställa att rutinen blir känd för samtliga förtroendevalda inom partiet. Rutinen ska, enligt intervjuer, ha skickats ut till samtliga förtroende efter att den fastställdes. En stor andel, 83 procent, av de förtroendevalda uppger att de känner till att det inom kommunen finns rutiner för hur hot, våld och trakasserier mot förtroendevalda ska hanteras. Det är en betydligt större andel som uppger att de känner till att det finns rutiner idag jämfört med när förstudien genomfördes 2020. I förstudien uppgav mer än hälften att de inte kände till rutiner eller hade svarat "vet ej" på frågan.

Bedömning

Vi bedömer att kommunen i huvudsak har ändamålsenliga riktlinjer för att förebygga och hantera hot och våld mot förtroendevalda.

Kommunen har en uppdaterad rutin som fastställdes av kommunfullmäktige 2026. Rutinen har uppdaterats utifrån de nya lagkraven och innehåller flera centrala delar i arbetet med att hantera och förebygga hot, hat och våld mot förtroendevalda i kommunen. Rutinen som nyligen beretts av kommunstyrelsen och fastställts av kommunfullmäktige är väl känd i organisationen. Vi ser positivt på att rutinen omfattar samtliga förtroendevalda och därmed är mer omfattande än lagens krav. Vi har vissa synpunkter på ansvarsfördelningen vilken specificeras i rutinen, se mer under kap 3.3 "Ansvarsfördelning".

3.3 ANSVARSFÖRDELNING

Revisionsfråga: Är ansvarsfördelningen inom området tydlig?

Kommunen ska, vilket tidigare nämnts, vidta alla åtgärder som behövs för att förebygga att vissa förtroendevalda (de som fullgör ett uppdrag på heltid eller betydande del av heltid) utsätts för ohälsa eller olycksfall till följd av hot och våld.

Enligt kommunstyrelsens reglemente har styrelsen ett övergripande ansvar för interna säkerhetsfrågor i kommunen. Partierna och/eller partiernas gruppleddare har, enligt kommunens rutin mot hot, hat och våld mot förtroendevalda, ansvaret för sina förtroendevaldas arbetsmiljö. Vidare ska Östersunds kommun säkerställa att frågan rörande hot och våld omhändertas enligt gällande lagändring. Det är enhet säkerhet och beredskap vid kommunledningsförvaltningen som ansvarar för att samordna arbetet inom området.

Av rutinen framgår att det är partierna och partiets gruppleddare som har det huvudsakliga ansvaret för sina förtroendevalda, deras arbetsmiljö och ska stödja sina medlemmar i händelse av hat, hot eller våld. Ansvaret är uppdelat på följande sätt mellan de politiska partierna och Östersunds kommun.

De **politiska partiernas gruppleddare** ska:

- Säkerställa att rutinen mot hot, hat och våld blir känd för samtliga förtroendevalda i sitt parti.
- Stödja sina medlemmar/förtroendevalda i händelse av hat, hot eller våld.
- Vid behov vara kontaktperson gentemot kommunen och kommunens säkerhetsorganisation i frågor om hot och hat.

Östersunds kommun ska säkerställa att:

- Förtroendevalda ska erbjudas viss utbildning.

- Inträffade incidenter ska dokumenteras.
- Det ska finnas tillgång till en checklista med åtgärder om något inträffar.

Enkätresultatet visar att de flesta gruppledare upplever att de i hög eller mycket hög utsträckning har fått tillräcklig information om kommunens rutiner för att förebygga hot och våld. Däremot framhålls att det inte finns någon strukturerad introduktion av nya gruppledare vilket kan innebära att informationen inte nödvändigtvis förs vidare till en eventuell ny gruppledare. Vidare framkommer att gruppledarnas arbetsbeskrivning inte har uppdaterats utifrån förändringarna i den nya rutinen.

Bedömning

Vi bedömer att ansvarsfördelningen endast delvis är tydlig inom området. Bedömningen grundar sig på att ansvarsfördelningen är reglerad men att kommunens rutin kan uppfattas som att de politiska partierna har en stor del av det ansvar som enligt lagstiftningen åligger kommunen.

Ansvarsfördelningen inom kommunen är tydliggjord genom kommunstyrelsens reglemente samt den nyligen uppdaterade rutinen mot hot, hat och våld mot förtroendevalda. Av kommunstyrelsens reglemente framgår tydligt att styrelsen har ett övergripande ansvar för interna säkerhetsfrågor i kommunen och i rutinen förtydligas att det är enhet säkerhet och beredskap vid kommunledningsförvaltningen som ansvarar för att samordna arbetet inom området.

I rutinen framhålls att de politiska partierna och deras gruppledare har det huvudsakliga ansvaret för sina förtroendevalda, deras arbetsmiljö samt för att ge stöd vid förekomst av hat, hot eller våld. Det är bra att det finns en tydlig kontaktväg mellan kommunledningsförvaltningen och partierna via dess gruppledare. Vi menar dock att lagen tydliggör att det är kommunen som har ansvaret (för vissa förtroendevalda), och att partierna och dess gruppledare kan vara behjälpliga i att stödja kommunen i deras arbete. Partierna och dess gruppledare, ingår inte i kommunorganisationen, och bör inte heller ersätta kommunens skyldigheter enligt lagstiftningen när det gäller att vidta de åtgärder som behövs för att förebygga att vissa förtroendevalda utsätts för ohälsa eller olycksfall till följd av hot och våld. Att kommunen är mer lämplig för ansvaret beror också på att partiernas egna organisationer kan ha varierade resurser för att hantera frågan.

Rekommendationer

Att kommunstyrelsen tar huvudansvar för att säkerställa tillräckliga åtgärder för att förebygga att vissa förtroendevalda utsätts för ohälsa eller olycksfall till följd av hot och våld.

Att kommunstyrelsen säkerställer att det finns rutiner som innebär att eventuella nya gruppledare informeras om arbetsuppgifter gällande hot och våld mot förtroendevalda.

3.4 INFORMATION OCH UTBILDNING

Revisionsfråga: Säkerställs att förtroendevalda får nödvändig information och utbildning?

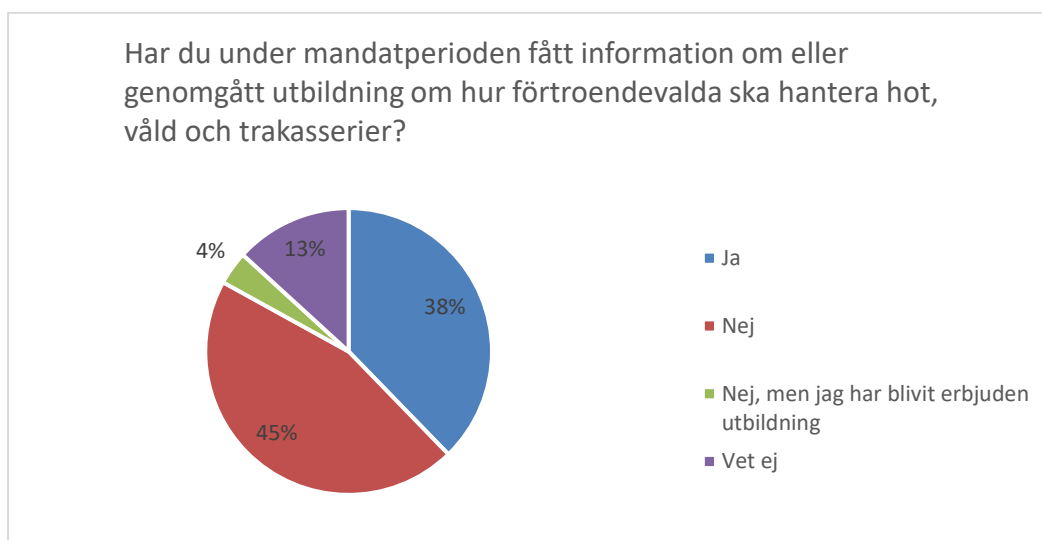
Enligt kommunallagen 4 kap 18 a § ska kommuner förvissa sig om att vissa förtroendevalda (de som fullgör ett uppdrag på heltid eller betydande del av heltid) har den utbildning som behövs och vet vad han eller hon behöver göra för att undgå riskerna för hot och våld.

Samtliga förtroendevalda erbjuds, från och med 2026, en grundläggande digital utbildning i att motverka otillåten påverkan via det digitala verktyget Kompetensportalen.

Utbildningen finns tillgänglig att genomföra närsomhelst, rådet är att utbildningen genomförs en gång per år.

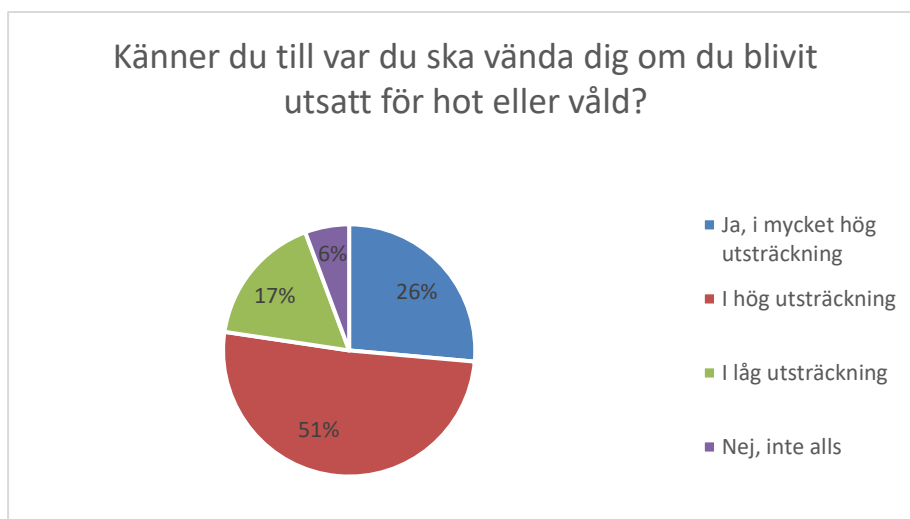
Heltids- och deltidsförtroendevalda erbjuds på förfrågan att genomgå en fysisk utbildning med tillhörande workshop via enhet säkerhet och beredskap. Enhet säkerhet och beredskap bokar eller är behjälplig i att boka utbildningen som hålls av trygghetssamordnare vid enheten eller SKR.

Enhet säkerhet och beredskap har sedan rutinen trädde i kraft informerat och utbildat samtliga gruppledare i kommunens arbetssätt för att förhindra och hantera hot och våld mot förtroendevalda. I intervjuer med gruppledare bekräftas att de haft möjlighet att ta del av information om rutinen och arbetssättet vid ett par tillfällen. Gruppledarna har också tillgång till checklistor i systemet Stratsys som ger vägledning i olika situationer eller sammanhang. Exempelvis saker att tänka på vid torgmöten, inlägg på sociala medier eller vid resor.



45 procent av de förtroendevalda svarar att de inte har fått information om eller genomgått utbildning om hur förtroendevalda ska hantera hot, våld och trakasserier, ytterligare 13 procent vet inte om de har genomgått någon utbildning. Det innebär att 38 procent uppger att de har fått information eller utbildning medan 4 procent uppger att de blivit erbjuden utbildning men inte genomgått den. Vid tiden för förstudien 2020 uppgav endast 18 procent att de genomgått utbildning vilket ledde till en rekommendation om att kontinuerligt anordna utbildningar för förtroendevalda.

Av de som uppger att de har genomgått utbildning svarar de flesta att de genomgått utbildning 2-3 gånger medan flera också uppger att de genomgått utbildning 1 gång under mandatperioden. Hälften anger att det var Östersunds kommun som anordnade utbildningen medan ungefär 40 procent anger både Östersunds kommun och sitt parti. Övriga anger att de fått information eller utbildning av sitt parti eller att de endast fått information.



En stor andel av de förtroendevalda, 77 procent uppger att de i hög eller mycket hög utsträckning känner till var de ska vända sig om de blir utsatta för våld. Det innebär att 23 procent uppger att de i låg utsträckning eller inte alls vet var de ska vända sig. I enkätundersökningen har de förtroendevalda även fått ange var de skulle vända sig om de blivit utsatt för hot, våld eller trakasserier oavsett vad de svarat på ovanstående fråga. Svaren visar att de varierar vart de förtroendevalda i första hand skulle vända sig om de blev utsatta för hot och våld. Flera uppger, i enlighet med rutinen, att de skulle vända sig till partiets gruppleddare. Andra anger att de skulle vända sig till partiet vilket i praktiken kan innebära samma funktion. Många nämner även kommunens säkerhetsavdelning eller polisen. En del beskriver att de skulle vända sig till flera av dessa funktioner. Även kundcenter, förvaltningens säkerhetssamordnare, politisk sekreterare, och olika tjänstepersoner inom kommunen framhålls som möjliga alternativ.

Det varierar hur de förtroendevalda som har utsatts för hot, våld eller trakasserier hanterade händelsen. De flesta uppger att de inte agerade. Det är ungefär lika vanligt att informera sin gruppleddare som att kontakta enhet säkerhet och beredskap. Även nämndsordföranden har informerats i några fall.

Bedömning

Vi bedömer att kommunstyrelsen endast delvis har säkerställt att förtroendevalda genomgår nödvändig information och utbildning.

Rutinen mot hot, hat och våld är väl känd bland förtroendevalda i organisationen (se kap 3.2) men ännu inte fullt implementerad. Flera uppger att de vet vart de ska vända sig om de blivit utsatt för våld men svaren för vart de förtroendevalda i första hand skulle vända sig varierar. Det varierar även hur de förtroendevalda som utsatts för hot, våld eller trakasserier har hanterat händelsen och vart de har vänt sig för stöd.

Kommunen erbjuder löpande digital utbildning till de förtroendevalda, utbildningen är frivillig att genomföra. 62 procent har inte eller vet inte om de har genomgått någon utbildning under mandatperioden. Eftersom kommunen enligt kommunallagen ska förvisa sig om att vissa förtroendevalda har den utbildning som behövs bör också en uppföljning av om utbildningarna genomförs eller inte göras. Det gäller framför allt för förtroendevalda som fullgör ett uppdrag på heltid eller betydande del av heltid.

Rekommendationer

Följa upp och verkar för att förtroendevalda genomför de utbildningar som erbjuds.

3.5 RUTINER OCH ARBETSSÄTT FÖR ATT HANTERA INCIDENTER

Revisionsfrågor: Finns ändamålsenliga rutiner och arbetssätt för att hantera incidenter?

Har en förtroendevald utsatts för hot eller våld ska den enligt kommunens rutin i första hand kontakta sitt partis gruppleddare. Det gäller inte i akuta situationer där den utsatta ska ringa 112. Tillsammans med gruppleddaren förs en dialog om vad som hänt, när det hänt, vart det hände och vilka som är inblandade. Enhet säkerhet och beredskap kan vara ett stöd i vilka åtgärder som vidtas.

I rutinen uppmanas förtroendevalda som utsatts för brott i form av hot, hat eller våld att göra en polisanmälan. Det är dock alltid den som drabbas som avgör om en anmälan ska göras. Det finns också information och stöd om hur en polisanmälan går till i rutinen. Även vid en polisanmälan kan enhet säkerhet och beredskap vara behjälplig och ge råd och stöd.

Utöver polisanmälan ska hot, hat eller våld rapporteras i kommunens avvikelssystem DF Respons. Samtliga förtroendevalda har behörighet för att kunna rapportera händelser via verktyget. Vid intervjuer framhålls dock att det kan vara svårt för enskilda förtroendevalda att rapportera in inträffade händelse på rätt sätt i avvikelssystemet. Gruppleddarna uppger däremot att de har god kännedom om hur avvikelser rapporteras och kommer kunna stödja utsatta inom partiet med avvikelserapportering.

Bedömer polisen att en förtroendevald befinner sig i en utsatt situation kan ett personlarm erbjudas. Enligt rutinen är det polisen som bedömer hur stort behovet av skydd är och vilken skyddsåtgärd som ska vidtas i det enskilda fallet. Det finns dock även möjlighet att exempelvis ordna skyddande eller ronderande bevakning via väktare från kommunens sida. Det är enhet säkerhet och beredskap som beslutar om sådana åtgärder utifrån sin bedömning av behovet av skydd.

Det politiska partiet är ansvarig för eventuell stöttning med krissamtal och stöd.

Av de som utsatts för hot, våld eller trakasserier är det endast 18 procent som uppger att de polisanmälde händelsen vilket kan jämföras med 16,5 procent på nationell nivå (Politikernas trygghetsundersökning 2025). Det ger en indikation på att anmälningsbenägenheten är låg även om vi behöver tolka siffrorna med försiktighet eftersom antalet utsatta som siffrorna baseras på är så pass få. De vanligaste anledningarna att inte anmäla händelser i Östersunds kommun är att de förtroendevalda inte tror att anmälan leder till något och att de inte anser att händelsen var tillräckligt allvarlig. Andra anledningar som framhålls är att anse att det hör till uppdraget och att vilja undvika att det rapporteras om händelsen i media. Enligt Politikernas trygghetsundersökning polisanmäls våld, skadegörelse och stöld betydligt oftare än hot och trakasserier. Samtidigt visar enkätundersökningen att fysiskt våld och skadegörelse inte är lika vanligt förekommande som kränkande kommentarer och trakasserier i Östersund.

De gruppleddare som har besvarat enkäten anser att de i hög eller mycket hög utsträckning har tillräcklig kunskap för att stötta de som utsatts för hot våld eller trakasserier. I huvudsak anser även gruppleddarna att stödet från kommunen är tillräckligt för att stötta dem i att hantera inträffade händelser med något undantag.

Fler av de utsatta uppger att de inte fick det stöd de behövde, eller bara fick det i låg grad, än de som säger att de fick det stöd de behövde i hög eller mycket hög grad. Framför allt önskas mer stöd från partiet/gruppleddaren, men också från kommunens säkerhetsavdelning. Samtidigt går det inte tydligt att utifrån de fria kommentarerna veta vilket specifikt stöd som vore önskvärt utöver att händelserna tas på allvar.

Några av de förtroendevalda har i enkäten gett generella förslag på vad som kan förbättras med kommunens arbete för att förebygga och hantera hot och våld. Där lyfts

bland annat utbildning för alla förtroendevalda och specifikt nyvalda politiker fram, utökat fokus också på fritidspolitiker och inte bara på heltids- eller deltidspolitiker, jourtelefon, att partiet återrapporterar till säkerhetsavdelningen om förtroendevalda tagit del av utbildning, att alla som blivit utsatta kontaktas samt att fler än gruppleddare deltar i arbetet.

Rutinen har uppdaterats i februari i år och gruppleddarna har nyligen (under de senaste två månaderna) fått information om hur arbetet är tänkt att fungera vilket innebär att arbetssättet ännu inte fullt ut har implementerats.

Bedömning

Vi bedömer att det i huvudsak finns ändamålsenliga rutiner och arbetssätt för att hantera incidenter men att de ännu inte implementerats fullt ut.

Det finns välkända rutiner som bland annat innehåller information om vem som ska kontaktas, uppmanar till polisanmälan och som tydliggör vilka insatser från kommunen den som utsatts kan förvänta sig. Enkätresultatet indikerar att det är en låg andel av de utsatta som polisanmält händelser, samtidigt som resultatet inte sticker ut vid jämförelse med den nationella undersökningen. Flera av de som utsatts uppger att de inte fick det stöd de behövde eller endast i låg utsträckning fick det stöd de behövde i samband med händelsen. Exempelvis framhålls att samtliga inträffade händelser bör tas på allvar av kommunorganisationen. Samtidigt har rutinen nyligen uppdaterats vilket gör att den ännu inte är fullt ut implementerad i verksamheten.

Rekommendationer

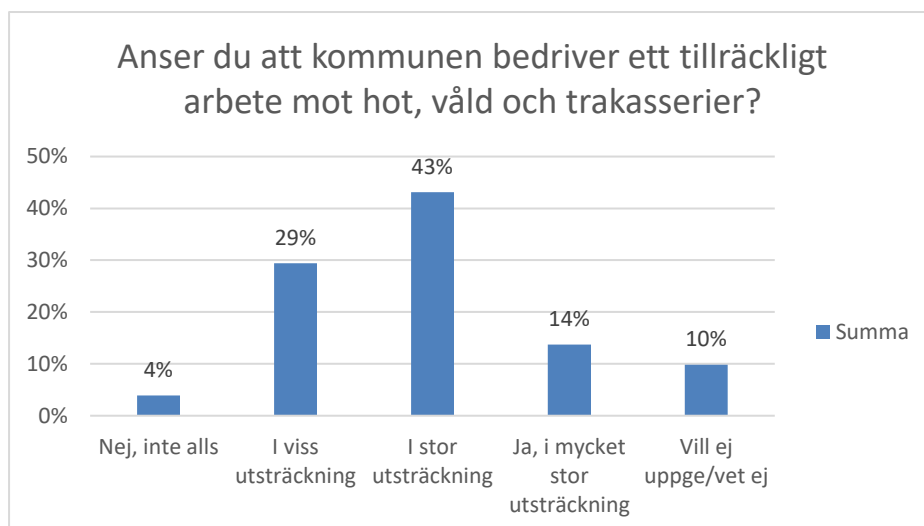
Att säkerställa att tjänstepersoner som arbetar nära politiker löpande får information om rutinen så att det blir väl känt hur och av vem incidenter ska hanteras.

3.6 UPPFÖLJNING OCH FÖRBÄTTRINGSARBETE

Revisionsfråga: Säkerställs en strukturerad uppföljning av arbetet som möjliggör ett systematiskt förbättringsarbete?

Att säkerställa ett mer systematiskt och kunskapsbaserat arbete för hot och våld mot förtroendevalda var, enligt intervju, en av avsikterna i samband med uppdateringen av rutinen. Alla gruppleddare planeras, från tredje kvartalet i år, få möjlighet att utföra kontroll och uppföljning genom ett kommungemensamt frågebatteri i systemet Stratsys. Att kontrollera och följa upp behov och brister i Stratsys anses kunna möjliggöra för partierna att få en överblick och förmåga att förebygga och hantera utmaningar. Respektive gruppleddare ska enligt rutinen genomföra kontrollen en gång per år. Av intervjuer med gruppleddare framgår att det ännu inte är känt att dessa kontroller ska genomföras.

Det är fortfarande relativt nytt att incidenter mot förtroendevalda rapporteras in via kommunens avvikelssystem DF Respons (sedan 2025). En incident som rapporteras in av en förtroendevald hamnar hos partiets gruppleddare, på samma sätt som att en incident som rapporteras in av en anställd hamnar hos dennes chef. Skulle gruppleddaren vara den som utsätter en förtroendevald för hot eller våld är det i stället kommundirektören som får avvikelserapporteringen för vidare hantering. Avvikelse- och rapporteringen ger gruppleddarna underlag för egenkontroll genom att de kan följa upp årets incidenter, bedöma om de har hanterats korrekt och identifiera risker som kräver förebyggande åtgärder. Av intervju framgår att det även kan bli aktuellt för enhet säkerhet och beredskap att sammanställa de incidenter som rapporteras in via avvikelssystemet och presentera för exempelvis kommunstyrelsen.



57 procent av de förtroendevalda anser att kommunen i stor eller mycket stor utsträckning bedriver ett tillräckligt arbete mot hot, våld och trakasserier medan 33 procent anser att kommunen endast i viss utsträckning eller inte alls gör det.

Enkätsvaren visar att de flesta gruppledare anser att stödet från kommunen är tillräckligt för att kunna bedriva ett förebyggande arbete inom partiet med något undantag.

Eftersom rutinen och det tänkta arbetssättet har förändrats nyligen har inte någon egenkontroll eller uppföljning genomförts av vare sig gruppledare eller enhet säkerhet och beredskap ännu.

Bedömning

Vi menar att kommunstyrelsen har planerat för att en strukturerad uppföljning av arbetet ska genomföras som en del i ett systematiskt förbättringsarbete.

Rutinen tydliggör att incidenter ska rapporteras in via kommunens avvikelssystem som gjorts tillgängligt också för förtroendevalda. Dessutom planeras att ett underlag ska finnas tillgängligt för att partiernas gruppledare årligen ska kunna genomföra egenkontroll.

Eftersom någon egenkontroll eller uppföljning inte har genomförts ännu så kan vi inte bedöma om rutinerna, avvikelshanteringen och gruppledarnas egenkontroller kommer att leda till ett tillräckligt förbättringsarbete även om vi ser positivt på det arbete som påbörjats och den uppföljning som planeras.

3.7 SAMLAD BEDÖMNING OCH REKOMMENDATIONER

Vår sammanfattande bedömning är att kommunstyrelsen i huvudsak har säkerställt ändamålsenliga rutiner och en tydlig ansvarsfördelning för att förebygga, hantera och följa upp hot och våld mot förtroendevalda.

Det finns en uppdaterad rutin som innehåller flera centrala delar i arbetet med att hantera och förebygga hot och våld mot förtroendevalda. Rutinen är väl känd bland de förtroendevalda men ännu inte fullt implementerad. Vi har bland annat identifierat brister gällande ansvarsfördelningen som formellt är tydliggjord men där vi menar att kommunens rutin kan uppfattas som att de politiska partierna får en stor del av det ansvar som enligt lagstiftningen åligger kommunen. Det är också en brist att flera av de förtroendevalda inte genomgått utbildning trots att kommunen erbjuder det.

Rutinen mot hot, hat och våld mot förtroendevalda har nyligen uppdaterats, vi betonar vikten av att kommunstyrelsen säkerställer att rutinen implementeras i verksamheten.

3.7.1 Svar på revisionsfrågorna

Den sammanfattande bedömningen grundar sig på följande underliggande bedömningar:

Revisionsfråga	Svar	Kommentar
Finns ändamålsenliga riktlinjer för att förebygga och hantera hot och våld mot förtroendevalda?	I huvudsak	Kommunen har en uppdaterad rutin som innehåller flera centrala delar i arbetet med att hantera och förebygga hot och våld mot förtroendevalda. Rutinen är väl känd inom organisationen. Vi ser positivt på att den omfattar samtliga förtroendevalda.
Är ansvarsfördelningen inom området tydlig?	Delvis	Ansvarsfördelningen inom kommunen samt mellan kommunen och andra aktörer är tydliggjord genom reglemente samt rutin. Lagen tydliggör att kommunen har ansvaret för vissa förtroendevalda och bör därför inte läggas på partierna eller gruppledare i högre utsträckning än att de kan ha en stödjande roll.
Säkerställs att förtroendevalda får nödvändig information och utbildning?	Delvis	Rutinen är väl känd bland förtroendevalda men ännu inte fullt implementerad. Kommunen erbjuder löpande utbildning men en stor andel (62 %) har inte eller vet inte om de genomgått utbildning under mandatperioden. Det saknas uppföljning av om utbildningen genomförs eller inte.
Finns ändamålsenliga rutiner och arbetssätt för att hantera incidenter?	I huvudsak	Det finns välkända rutiner för att hantera incidenter men rutinen som nyligen uppdaterats är ännu inte fullt ut implementerad i verksamheten. Till exempel uppger flera av de som utsatts att de inte eller endast i låg utsträckning fick det stöd de behövde i samband med händelsen.
Säkerställs en strukturerad uppföljning av arbetet som möjliggör ett systematiskt förbättringsarbete?	-	Kommunstyrelsen har planerat för att en systematisk uppföljning av arbetet ska genomföras genom avvikelshantering och stöd till gruppledare för att genomföra årliga egenkontroller. Några egenkontroller eller uppföljning har inte genomförts ännu eftersom rutinerna nyligen har uppdaterats. Vi ser positivt på den uppföljning som planeras genomföras men kan i nuläget inte bedöma om det kommer leda till ett tillräckligt förbättringsarbete.

Bedömningsskala:

**Vi rekommenderar kommunstyrelsen att:**

- *Ta huvudansvar för att säkerställa tillräckliga åtgärder för att förebygga att vissa förtroendevalda utsätts för ohälsa eller olycksfall till följd av hot och våld.*
- *Följa upp och verkar för att förtroendevalda genomgår de utbildningar som erbjuds.*
- *Säkerställa att det finns rutiner som innebär att eventuella nya gruppledare informeras om arbetsuppgifter gällande hot och våld mot förtroendevalda.*
- *Säkerställa att tjänstepersoner som arbetar nära politiker löpande får information om rutinen så att det blir väl känt hur och av vem incidenter ska hanteras.*

Bilaga 1 - Enkät

För att få kännedom om kommunens arbete med att förebygga, hantera och följa upp hot och våld genomför revisionskontoret, på uppdrag av de förtroendevalda revisorerna, en enkät riktad till samtliga förtroendevalda. En betydande andel av förtroendevalda i kommuner utsätts för trakasserier, hot eller våld. Det kan påverka hur förtroendevalda agerar, leda till avhopp och minskat politiskt engagemang. I förlängningen riskerar det att försvaga den demokratiska processen i kommunen. Dessutom kan risken för hot och våld mot förtroendevalda öka i samband med att det är ett valår.

Alla svar kommer att behandlas konfidentiellt. Enkäten innehåller vissa bakgrundsfrågor, men dessa används enbart för att analysera mönster på gruppnivå. Vi kommer undvika att redovisa resultat som riskerar att identifiera enskilda personer.

Hot, våld och trakasserier

Hot - Någon som hotat att skada dig eller din egendom. Hotet som riktats mot dig kan omfatta andra personer, djur eller föremål som har stor betydelse för dig.

Våld - Med våld avses hot, enligt definitionen ovan, som satts i verket och orsakat kroppsskada eller smärta. Hit hör också sådana handlingar som inte föregåtts av hot.

Trakasserier - En eller flera händelser som inneburit att du känt dig förolämpad, kränkt eller illa behandlad.

Har du på grund av ditt politiska uppdrag blivit utsatt för hot, våld eller trakasserier under mandatperioden (2022-2026)?

Ja

Nej

Vill ej uppge

Vad har du blivit utsatt för? (Du kan markera ett eller flera olika alternativ)

Kränkande kommentarer eller trakasserier

Hot om våld

Fysiskt våld

Skadegörelse riktad mot dig eller din egendom

Vill ej uppge

Annat:

Var eller på vilket sätt har hot/våld trakasserierna skett? (Du kan markera ett eller flera olika alternativ)

Under ett sammanträde

I samband med förtroendeuppdrag

I anslutning till mitt hem

Per brev/mail/sms

Via telefonsamtal

Via sociala medier/internetforum

Vill ej uppge/vet ej

Annat:

Vad upplever du att hot/våld/trakasserierna har utgått från? *(Du kan markera ett eller flera olika alternativ)*

Politisk tillhörighet

Ett politiskt beslut eller uttalande

Etniskt ursprung

Kön

Direkt personrelaterat

Vill ej uppge/vet ej

Annat:

Vem eller vilka har utsatt dig för hot/våld/trakasserier? *(Du kan markera ett eller flera olika alternativ)*

Medborgare i allmänhet

Medborgare med koppling till den verksamhet där jag är förtroendevald

Tjänsteman inom organisationen

Politiker inom organisationen

Vill ej uppge/vet ej

Annat:

Hur hanterade du händelsen? *(Du kan markera ett eller flera olika alternativ)*

Jag informerade min gruppledare

Jag kontaktade enhet säkerhet inom kommunen

Jag rapporterade händelsen via kommunens avvikelssystem DF Respons

Jag pratade med min familj eller en vän

Jag agerade inte

Vill ej uppge/vet ej

Annat:

Polisanmälde du händelsen?

Ja

Nej

Vill ej uppge

Vad var anledningen till att du inte polisanmälde händelsen? *(Du kan markera ett eller flera olika alternativ)*

Jag tror inte att anmälan leder till något

Jag anser inte att det var tillräckligt allvarligt

Jag anser att det hör till uppdraget

Jag ville undvika att det rapporterades om händelsen i media

Jag vågade inte

Vill ej uppge/vet ej

Annat:

Upplever du att du fick det stöd du behövde i samband med händelsen och efter händelsen?

Ja, i mycket hög utsträckning

I hög utsträckning

I låg utsträckning

Nej, inte alls

Vill ej uppge

Vem eller vilka fick du stöd från i samband med och efter händelsen? (Du kan markera ett eller flera olika alternativ)

Mitt parti och/eller gruppledare
Kommunens säkerhetsavdelning
Polisen
Annat:

Från vilket håll hade du önskat ytterligare stöd? (Du kan markera ett eller flera olika alternativ)

Mitt parti och/eller gruppledare
Kommunens säkerhetsavdelning
Polisen
Annat:

Beskriv gärna kort vilket ytterligare stöd du hade önskat:

Känner du till var du ska vända dig om du blivit utsatt för hot eller våld?

Ja, i mycket hög utsträckning
I hög utsträckning
I låg utsträckning
Nej, inte alls
Vill ej svara

Uppge gärna vart du hade vänt dig om du blivit utsatt för hot, våld eller trakasserier:

Känner du till om det inom kommunen finns rutiner för hur hot, våld och trakasserier mot förtroendevalda ska hanteras?

Ja
Nej
Vill ej uppge

Har du under mandatperioden (2022-2026) fått information om eller genomgått utbildning om hur förtroendevalda ska hantera hot, våld och trakasserier?

Ja
Nej
Nej, men jag har blivit erbjuden utbildning
Vet ej

Hur många gånger under mandatperioden har du fått information om eller genomgått utbildning om hur förtroendevalda ska hantera hot, våld och trakasserier?

1 gång
2-3 gånger
Fler än 3 gånger
Vet ej

Anser du att kommunen bedriver ett tillräckligt förebyggande arbete mot hot, våld och trakasserier?

Ja, i mycket stor utsträckning
I stor utsträckning
I viss utsträckning
Nej, inte alls
Vill ej uppge/vet ej

Lämna gärna ytterligare kommentarer eller förslag på vad som kan förbättras inom kommunens arbete för att förebygga och hantera hot och våld mot förtroendevalda:

Om du är gruppleddare för ditt parti vill vi gärna att du besvarar ytterligare några frågor, är du gruppleddare? (Vi kommer *inte* att urskilja gruppleddare i redovisningen av de tidigare besvarade frågorna)

Ja

Nej

Vill ej uppge

Anser du att du som gruppleddare har fått tillräcklig information om kommunens rutiner för att förebygga hot, hat och våld mot förtroendevalda?

Ja, i mycket hög utsträckning

I hög utsträckning

I låg utsträckning

Nej, inte alls

Vill ej uppge/vet ej

Anser du att du har tillräcklig kunskap för att stötta partimedlemmar som utsatts för hot, våld eller trakasserier?

Ja, i mycket hög utsträckning

I hög utsträckning

I låg utsträckning

Nej, inte alls

Vill ej uppge/vet ej

Anser du att stödet från kommunen är tillräckligt för att stötta dig att hantera inträffade händelser?

Ja, i mycket hög utsträckning

I hög utsträckning

I låg utsträckning

Nej, inte alls

Vill ej uppge/vet ej

Anser du att stödet från kommunen är tillräckligt för att du ska kunna bedriva ett förebyggande arbete inom partiet gällande hot, våld och trakasserier mot förtroendevalda?

Ja, i mycket hög utsträckning

I hög utsträckning

I låg utsträckning

Nej, inte alls

Vill ej uppge/vet ej

Lämna gärna ytterligare kommentarer eller förslag kring hur kommunen kan förbättra sitt arbete: